

Білет 9. Пытанне 1. Беларусь у перыяд Айчыннай вайны 1812 г.: баявыя дзеянні на тэрыторыі Беларусі, адносіны да вайны розных слаёў насельніцтва, вынікі вайны для Беларусі.

1. Прычыны і ход вайны

Становішча беларускіх земляў напярэдадні вайны 1812 г. характарызавалася тым, што шляхта спадзявалася на аднаўленне Рэчы Паспалітай, у т. л. і пры падтрымцы французскага імператара Напалеона. Пры гэтым яшчэ да вайны 1812 г. расійскаму імператару Аляксандру I былі прапанаваны варыянты ўзнаўлення ВКЛ. Міхаіл Клеафас Агінскі прапаноўваў аднавіць ВКЛ на правах шырокай аўтаноміі, аднак расійскія ўлады гэты план не падтрымалі.

Баявыя дзеянні на тэрыторыі Беларусі пачнуцца ў чэрвені 1812 г., калі на тэрыторыю Беларусі ўварвецца 600-тысячнае войска Напалеона. Прычынамі вайны паслужыць жаданне Напалеона заваяваць Расійскую імперыю, а таксама той факт, што Расія парушала ўмовы Тыльзіцкага міру і гандлявала з Англіяй - галоўным канкурэнтам і супернікам Францыі.

Напалеон разлічваў разбіць рускую армію ў прыгранічных баях і прымусіць Аляксандра I падпісаць мірны дагавор. Аднак расійская армія аддала перавагу адступленню і пазбяганню буйных бітваў 1-я армія генерала М. Баркляя дэ Толі і 2-я армія генерала П. Баграціёна адступілі з тэрыторыі Беларусі пад Смаленск усяляк пазбягаючы буйных сутыкненняў з французамі. Пры адступленні рускія войскі выкарыстоўвалі тактыку "выпаленай зямлі" - знішчаючы запасы харчавання і правіянту, каб яно не дасталася ворагу.

На тэрыторыі Беларусі рускае войска змагло атрымаць і шэраг перамог над Напалеонам. Так 15 ліпеня 1812 г. рускія войскі атрымалі перамогу ў бітве пад Кобрынам. Перамога пад Кобрынам не дазволіла французскім войскам трапіць на тэрыторыю сучаснай Украіны. У абарончых баях пад Полацкам (вёска Клясціцы) рускія войскі пад камандаваннем Якава Кульнёва нанеслі паражэнне французскім войскам і спынілі прасоўванне праціўніка на поўнач, на сталіцу Расійскай імперыі Санкт-Пецярбург. Пад Магілёвам (вёска Салтанаўка) прасоўванне французскіх войскаў стрымліваў корпус генерала Мікалая Раеўскага. Дзеянні Раеўскага дазволілі асноўным часткам расійскай арміі адысці на больш выгадныя пазіцыі. Чатырохмесячную аблогу вытрымала і Бабруйская крэпасць.

У наступным адбудзецца Барадзінская бітва, дзе сярод іншага ўдзельнічалі палкі, сфарміраваныя з ураджэнцаў Беларусі, захоп Масквы Напалеонам, няскерпае чаканне і ўцёкі з яе. У час адступлення французскіх войскаў восенню 1812 г. – баявыя дзеянні зноў пракаціліся па тэрыторыі Беларусі. У лістападзе 1812 г. вырашальная бітва адбылася каля в. Студзёнка (пад Барысавам). Тут французскія войскі спрабавалі пераправіцца праз раку Бярэзіна. Напалеону і рэшткам французскай арміі ўдасца пакінуць Расійскую

імперыю. Аднак з 600-тысячнай арміі ў Еўропу вернецца ўсяго 60 тысяч чалавек. Вайна 1812 г. скончыцца татальнай паразай французскай арміі.

2. Палажэнне мясцовага насельніцтва

Мясцовае насельніцтва па-рознаму паставілася да прыходу напалеонаўскіх войскаў. Частка шляхты, прыхільнікі аднаўлення ВКЛ, віталі і падтрымалі дзеянні Напалеона. Частка шляхты пайшла на службу да французскага імператара, а найбольш заможныя шляхцічы нават сфарміравалі на ўласныя грошы ваенныя атрады. Напалеон, імкнучыся заручыцца падтрымкай шляхты, нават стварыў Часовы ўрад ВКЛ, які займаўся найперш забеспячэннем французскай арміі.

Сялянства спадзявалася, што Напалеон адменіць прыгон.. Аднак французскі імператар прыгоннае права так і не адмяніў. А сталае гвалтоўнае адабранне маёмасці і рабаванне з боку французскіх войскаў - толькі накіравала мясцовае насельніцтва супраць Напалеона. У такіх умовах сяляне адмаўляліся ад выканання павіннасцей, сыходзілі ў партызаны і сталі нападаць на французскія гарнізоны і абшарнікаў, якія падтрымліваюць Напалеона. Купецкае і мяшчанскае (гараджане) саслоўе таксама выпрабавалі на сабе ўвесь цяжар вайны і былі незадаволены пастаяннымі грабязямі маёмасці з боку французскай ваеннай адміністрацыі.

На тэрыторыі Беларусі масава дзейнічалі атрады самаабароны, партызанскія атрады, а таксама гусарскія атрады, якія эфектыўна дзейнічалі ў тыле суперніка, знішчаючы гарнізоны, правіянт суперніка і абозы з ежай. Найбольш яскравым эпізодам партызанскай барацьбы з'яўляецца дзейнасць жыхароў вёскі Жарцы, якія не толькі аказалі супраціўленне французскім войскам, але і ўдзельнічалі ў вызваленні Полацка. Беларускія сяляне таксама складалі значную частку расійскага войска. Так шэсць дывізій 1-й арміі былі ўкамплектаваны беларусамі.

Вайна прывяла да масавых ахвяр сярод мірнага насельніцтва. Шэраг вёсак і гарадоў аказаліся разрабаванымі або знішчанымі, абязлюдзілі. Бясконцыя рабаванні і рэквізіцыі з боку выючых войскаў падарвалі эканамічны стан гаспадаркі. Пасяўныя плошчы скараціліся напалову, па цэлым шэрагу раёнаў пракацілася хваля голаду і эпідэміі. Пры гэтым сяляне, якія актыўна падтрымалі расійскі ўрад, жаданую імі свабоду не атрымалі. Толькі жыхароў вёсцы Жарцы ў 1819 г. царскі ўрад выкупіў разам з зямлёй у вольныя хлебаробы. Астатнія сяляне так і засталіся прыгоннымі. Расейскі ўрад таксама даруе свабоду шляхцічам, якія падтрымалі Напалеона. Ім вернуць іх валадарствы, правы і прывілеі.